

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

צח.

תורה אור

1. אם תשוב וישראל
 יאמר יי אלי תשוב ואם
 תסיר שיקצוץ מפני ולא
 יימיהו ד ר
 2. ואשבע את האיש
 לבוש הבדים אשר
 ממעל למימי ידאד ויך
 ימינו ושואלו אל
 השמים וישבע בדי
 העולם כי למועד
 מועדים וחצי וככלות
 כפי יד עם קדש תכלינה
 כל אלה: דינאל יב ז
 3. ואתם הרי ישראל
 עופכם תחמו ופריכם
 תשארו לעמי ישראל כי
 קרבו לבוא:

יחזקאל לו ח
 4. כי לפני ימים ההם
 שבר האדם לא נהיה
 ושבר הבמה איננה
 וליוצא ולבא אין שלום
 מן הצד ושאלה את כל
 האדם אשר ברעהו:
 וכריה ח י
 5. שלום רב לאהבי
 תורתך ואין למו
 מקשול:

תהלים קט קסה
 6. או אשקיע מימיהם
 ונהרום כשמן אולך
 ואם אודי אלהים:
 יחזקאל לב יד
 7. ביום ההוא אצמיח
 קרן לבית ישראל ולך
 אתן פתוחן פה בחובם
 וידעו כי אני יי:
 יחזקאל כט כ

8. כי לפני קציר בָּחַם
 פרח ויבשר גמל ויהי צֶדֶק
 וברת רזולים במפורות
 זאת הקטשות הסיר
 ישיעיהו יח ה
 9. בעת ההיא יבלי שי
 לץ צבאות עם
 ממשק ומורט ומעם
 נורא מן הוא והלאה גוי
 קר ומבוסה אשר יבוא
 נהרים ארצו אל מקום
 שם יי צבאות הר
 ישיעיהו יח ז

10. ביום ההוא לאתבוש
 מכל עליתך אשר
 פשת בי פי אז אסיר
 מקרבך עלידי וגאנתך ולא
 תוספי לבהך עוד בחר
 צפניה ג יא
 11. והשארתי בקרבך
 עם עני וְלֹא חָסוּ בָּשָׂם
 יי: צפניה ג יב
 12. ואשיבה יי עליך
 ואצרך כבר סיגך
 ואסירך כל בדילקי:
 ואשיבה שפטיך
 בקראשנה ויצרך
 כבתחלה אתר בן יקרא
 קך עיר הַצֶּדֶק קרבה
 נאמנה:

ישיעיהו א כה-כ
 13. ציון במשפט תפדה
 ושיבה בצדקך:
 ישיעיהו א כז
 14. הסיר יי משפטיך
 פנה איבך מלך ישראל יי:
 בקרבך לא תיראי רע
 עוד: צפניה ג טו
 15. ואת עם עני תושיע
 ועניך על רמים
 תשפיל:

שמואל ב כב כח
 16. ויךאו מפערב את
 שם יי וממורח פמש את
 כבודו פי יבוא כהר צר
 רחן יי נססו בה:
 ישיעיהו ט יט
 17. ועמך בלם צדיקים
 לעולם יירשו ארץ נצר
 משעי מעשה יי
 להתקפאר:

ישיעיהו ס כ
 18. ויךא כי אין איש
 וישתומם כי אין מפגיע
 ותושע לו וירעו ויצדקתו
 היא סבוקתו:
 ישיעיהו טו טו

כמו (ישעיה י) כמקום נוסק וכמו (שם נל) יאלכס סס. רוח המקום
 נוקצת וממרכת אותן עם החרות הצלות שאף הוא ממכוין להשמדם:
 יירשו ארץ. היינו גאלוה: עם ענני שמיא כבר אינש אפי. במהירות:
 וכפי עני ורובע על החמור. כעני הצל על חמורו צעלות: סוסי

צדקה. סוס מסוקו ו ומכוון ונאה
 שיש לי דגנאי הוא שיצא על חמור.
 מלגלג היה. ל"א סוסיא צדקה סוס
 צדוק לרוץ: צר חוור גווי. כלום
 יש לך סוס צר מאה גווינן שחמור
 שלו כן הוא. צמלמל צעלמל דמיי: חויר.
 מאה צלשון פרסי: האדון
 הוה. שכינה היתה עמהס: קול
 שלשה. דשכינה הוה צהדייסי:
 לדידיה. למשיח: צפתחא (ד) דקרחא.

נראה למורי לא צפתח העירט ממס
 אלא גן עדן הוא כנגד כל העולם
 וקאמר ליה דצדמו 74 של גן עדן
 שכנגד פתח העירט משיח שרוי:
 סוצלי חלאים. מנוגעיס והוא נמי
 מנוגע דכתיב (ישעיה ג) והוא מחולל
 מפשעינו וכתיב (שם) תלינו הוא
 נשא: ונוסו. מי שיש לו חרע
 וחמש נגעיס: אסרי לכו ושרו צדחא
 זימנא. מתירין כל נגיעתן ציחד
 ומקמיין אותן ומוזיין וקושרין אותן:
 ואיסו. משיח: שרי חד. נגע
 ומקנחו וקושרו ואח"כ ממיר האחר.

ועושה כן ואינו ממיר שני נגעיס יחד
 דסצר אי צעי לי ללאת וליגלל את
 ישראל לא איתעכב כתי קשרית שני
 נגעיס: אמר ליה. ר' יהושע למשיח
 לאימת אחי מר אמר ליה הוסי:
 אצתקך לך ולאציד ועולם הצל. דלי
 לאו לדיקים גמורין אתם לא היה
 יהיב לך שלמא ולא היה מדכר שמייה
 לחנוך: הוסי אס צקולו. של הקציה
 תשמעו: השער הוה. של עיר רומי
 שצער רומי היה אותו שער: ואין
 מספיקין לנטוהו. פעס שליטי: מי
 פמיים. שירדן נוצע מוננו דמניח
 צצכרות (דף קה) ירדן וילא מעמרת
 פמיים ונפרס התם שפיר: העמיקו
 ארוני. עשו לי קצר צקרקע עמוק:
 שאין

מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו אמר לו
 רבי אליעזר והלא כבר נאמר 1 אם תשוב
 ישראל נאום ה' אלי תשוב אמר לו רבי
 יהושע והלא כבר נאמר 2 ואשמע את האיש
 לבוש הבדים אשר ממעל למימי האוור
 ויום ימינו ושואלו אל השמים וישבע בחי
 העולם כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ
 יד עם קדש תכלינה כל אלה וגו' ושחק רבי
 אליעזר ואמר רבי אבא אין לך קץ מגולה
 מזה שנאמר 3 ואתם הרי ישראל ענפכם
 חתנו ופריכם תשארו לעמי ישראל וגו' רבי
 (אליעזר) אומר אף מזה שנאמר 4 כי לפני
 הימים (האלה) [ההם] שכר האדם לא נהיה
 ושכר הבהמה איננה וליוצא ולבא אין שלום
 מן הצד 5 מאי ליוצא ולבא אין שלום מן
 הצד רב אמר אף תלמידי חכמים שכתוב
 בהם שלום דכתיב 6 שלום רב לאהבי תורתך
 אין שלום מפני צד ושמואל אמר עד שיהיו
 כל השערים כולן שקולין אמר רבי הנינא
 אין בן דוד בא עד שיתבקש דג לחולה ולא
 ימצא שנאמר 7 אז אשקיע מימיהם ונהרותם
 כשמן אולך וכתב 8 (בתריה) 7 ביום ההוא
 אצמיח קרן לבית ישראל אמר רבי המא בר
 הנינא אין בן דוד בא עד שתכלה מלכות
 הולה מישראל שנאמר 8 וברת הזוללים
 במזמרות 9 וכתוב בתריה 9 בעת ההיא יובל שי
 לה צבאות עם ממשך ומורט אמר זעירי
 אמר רבי הנינא אין בן דוד בא עד שיכלו
 גסי הרוח מישראל שנאמר 10 כי אז אסיר
 מקרבך עליזי גאותך וכתוב 11 והשארתי
 בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה' אמר רבי
 שמלאי משום רבי אלעזר בר"ש 7 אין בן
 דוד בא עד שיכלו כל שופטים ושומרים
 מישראל שנאמר 12 ואשיבה ידי עלך ואצרוף
 כבוד סיגך וגו' ואשיבה שופטיך 13 אמר עולא אין 10 ירושלים נפרדת אלא

בצדקה שנאמר 13 ציון כמשפט תפדה ושביה בצדקה אמר רב פפא אי בטלי יהירי בטלי אמנושי אי
 בטלי דיני בטלי 10 גזירפטי אי בטלי יהירי בטלי אמנושי פנה אויבך אמר ר' יוחנן אם ראית דור שמתמעט והולך
 חכה לו שנאמר 15 ואת עם עני תושיע וגו' אמר רבי יוחנן אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר חכה לו
 שנאמר 16 כי יבא כנהר צד (ו) רוח ה' נוססה בו וסמך ליה ובא לציון גואל ואמר רבי יוחנן אין בן דוד בא אלא
 בדור שכולו זכאי או כולו חייב בדור שכולו זכאי דכתיב 17 ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ בדור שכולו
 חייב דכתיב 18 וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע וכתוב 19 למעני אעשה אמר רבי אלכסנדר רבי יהושע
 בן לוי רמי כתיב 20 בעתה וכתוב זכו אחישנה זכו אחישנה לא זכו בעתה אמר רבי אלכסנדר רבי יהושע בן לוי רמי
 כתיב 21 וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתה וכתוב 22 עני ורוכב על חמור זכו עם ענני שמיא לא זכו עני רוכב
 על חמור אמר ליה שבור מלכא לשמואל אמריתו משיח על חמרא אתי אישר ליה סוסיא 20 ברקא דאית לי
 אמר ליה מי אית לך בר חויר גווי ר' יהושע בן לוי אשכח לאליהו דהוי קיימי אפיתחא דמערתא דרבי שמעון
 בן יוחאי אמר ליה אתינא לעלמא דאתי אמר ליה אם ירצה אדון הזה אמר רבי יהושע בן לוי שנים ראיתי וקול ג'
 שמעתי אמר ליה אימת אתי משיח אמר ליה זיל שיליה לדידיה והיבא יתיב אפיתחא 21 דקרתא ומאי סימניה
 יתיב ביני ענני סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זימנא איהו שרי חד ואסיר חד אמר דילמא מבעינא דלא
 איעכב אול לגביה אמר ליה שלום עליך רבי ומורי אמר ליה שלום עליך בר ליואי א"ל לאימת אתי מר א"ל
 היום אתא לגבי אליהו א"ל מאי אמר לך א"ל שלום עליך בר ליואי א"ל אבטחך לך ולאבך לעלמא דאתי
 א"ל שקורי קא שקר בי דאמר לי היום אתינא ולא אתא א"ל הכי אמר לך 23 היום אם בקולו תשמעו שאלו
 תלמידיו את רבי יוסי בן קיסמא אימתי בן דוד בא אמר מתיירא אני שמא תבקשו ממני אות אמרו לו אין אנו
 מבקשין ממך אות א"ל לכשיפול השער הזה ויבנה ויפול ויפול ואין מספיקין לבנותו עד שבן דוד בא אמרו
 לו רבינו תן לנו אות אמר להם ולא כך אמרתם לי שאין אתם מבקשין ממני אות אמרו לו ואף על פי כן
 אמר להם אם כך יהפכו מי מערת פמיים לדם ונהפכו לדם בשעת פטירתו אמר להן העמיקו לי ארוני
 שאין

כמו (ישעיה י) כמקום נוסק וכמו (שם נל) יאלכס סס. רוח המקום
 נוקצת וממרכת אותן עם החרות הצלות שאף הוא ממכוין להשמדם:
 יירשו ארץ. היינו גאלוה: עם ענני שמיא כבר אינש אפי. במהירות:
 וכפי עני ורובע על החמור. כעני הצל על חמורו צעלות: סוסי

צדקה. סוס מסוקו ו ומכוון ונאה
 שיש לי דגנאי הוא שיצא על חמור.
 מלגלג היה. ל"א סוסיא צדקה סוס
 צדוק לרוץ: צר חוור גווי. כלום
 יש לך סוס צר מאה גווינן שחמור
 שלו כן הוא. צמלמל צעלמל דמיי: חויר.
 מאה צלשון פרסי: האדון
 הוה. שכינה היתה עמהס: קול
 שלשה. דשכינה הוה צהדייסי:
 לדידיה. למשיח: צפתחא (ד) דקרחא.

נראה למורי לא צפתח העירט ממס
 אלא גן עדן הוא כנגד כל העולם
 וקאמר ליה דצדמו 74 של גן עדן
 שכנגד פתח העירט משיח שרוי:
 סוצלי חלאים. מנוגעיס והוא נמי
 מנוגע דכתיב (ישעיה ג) והוא מחולל
 מפשעינו וכתיב (שם) תלינו הוא
 נשא: ונוסו. מי שיש לו חרע
 וחמש נגעיס: אסרי לכו ושרו צדחא
 זימנא. מתירין כל נגיעתן ציחד
 ומקמיין אותן ומוזיין וקושרין אותן:
 ואיסו. משיח: שרי חד. נגע
 ומקנחו וקושרו ואח"כ ממיר האחר.

ועושה כן ואינו ממיר שני נגעיס יחד
 דסצר אי צעי לי ללאת וליגלל את
 ישראל לא איתעכב כתי קשרית שני
 נגעיס: אמר ליה. ר' יהושע למשיח
 לאימת אחי מר אמר ליה הוסי:
 אצתקך לך ולאציד ועולם הצל. דלי
 לאו לדיקים גמורין אתם לא היה
 יהיב לך שלמא ולא היה מדכר שמייה
 לחנוך: הוסי אס צקולו. של הקציה
 תשמעו: השער הוה. של עיר רומי
 שצער רומי היה אותו שער: ואין
 מספיקין לנטוהו. פעס שליטי: מי
 פמיים. שירדן נוצע מוננו דמניח
 צצכרות (דף קה) ירדן וילא מעמרת
 פמיים ונפרס התם שפיר: העמיקו
 ארוני. עשו לי קצר צקרקע עמוק:
 שאין

כי למועד מועדים. אלמא יש קץ צדכר: וכלום נפץ יד עם קדש.
 כשתכלה תקומתם וחזק ידיהם שהיתה נפולה חליך וליך גבורה
 ותועלת לפשוט אנה ואנה ואתה שמתלה גבורתם שהיו שפלים למלך:
 פלנייה. אלו החרות ויצא משיח כדלמרינן כי אולת יד: מגולה מוה.

כשתמן חרץ ישראל פריה צעין יפה
 או יקרב הקץ ואין לך קץ מגולה
 יותר: ר' אליעזר אומר מוה. הפסוק
 כשתראה לחין שום אדם שמתכר
 ואף שכר הצמחה לא נהיה והיינו
 כדלמרינן עד שמתלה פרוטה מן הכיס
 אין מעות מצויות צדיס: שכר צמחה.
 עבודת האדמה שהיא על ידי צמחה
 איננה: וליוצא ונצח אין שלום. או
 יצא משיח: [שלום רב]. והיינו וליוצא
 ולצא אלו תלמידי חכמים אותם שהיה
 דינס ללאת ולצא צלום דכתיב שלום
 רב לאהבי תורתך אפילו לנהו אין
 שלום: מן החר. מרוב הצרות. ל"א
 מיצר הרע: שקולין. שזין שער
 התבואה ויין רוחי כדלמרינן חמישית
 שוצע גדול. ל"א שקולין שזין שכולן
 יקרין: כשמן אולין. שהיו כולן קפויין
 וכיון שהם קפויין אין דגיס מנלאין
 צמחה: עד שהלם מלכות הולה.
 שלא תהא להם שום שולטנות לישראל
 אפילו שולטנות קלה ודלה: נטשושי.
 ענפים קטנים כלומר השריס
 והשופטים: והסו צסס הסס. כלומר
 שתצא להם גאלוה ויחסו צלל שדי:
 סיגך. מערבות שכן: צדייק.

המוצילים לראשי עם: יהירי גסי
 רוח מישראל: אמנושי. פרסיים מכשפין
 שמתעריין ישראל. צמס' שבת (דף עה).
 פלוגתא איכא למאן דלמר אמנושי
 חרשי ואיכא מ"ד גדופי עובדי כוכבים:
 גזירפטי. שופטים עובדי כוכבים
 המוציין את ישראל צמקלות: ואחרוף
 כבור סיגך. רביס וגדוליס צמקתס
 כשאחרוף ואסלקס מנך אזי אסירה
 כל צדייק: אמנושי. חללס מירלח
 המקום: סיגך. כמו רב דמתרגמינן
 קני: משפטי. כמו [א] (צפניה א) שופטיך:
 פנה אויבך. גזירפטי: נוססה.

כבור סיגך וגו' ואשיבה שופטיך 13 אמר עולא אין 10 ירושלים נפרדת אלא
 בצדקה שנאמר 13 ציון כמשפט תפדה ושביה בצדקה אמר רב פפא אי בטלי יהירי בטלי אמנושי אי
 בטלי דיני בטלי 10 גזירפטי אי בטלי יהירי בטלי אמנושי פנה אויבך אמר ר' יוחנן אם ראית דור שמתמעט והולך
 חכה לו שנאמר 15 ואת עם עני תושיע וגו' אמר רבי יוחנן אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר חכה לו
 שנאמר 16 כי יבא כנהר צד (ו) רוח ה' נוססה בו וסמך ליה ובא לציון גואל ואמר רבי יוחנן אין בן דוד בא אלא
 בדור שכולו זכאי או כולו חייב בדור שכולו זכאי דכתיב 17 ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ בדור שכולו
 חייב דכתיב 18 וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע וכתוב 19 למעני אעשה אמר רבי אלכסנדר רבי יהושע
 בן לוי רמי כתיב 20 בעתה וכתוב זכו אחישנה זכו אחישנה לא זכו בעתה אמר רבי אלכסנדר רבי יהושע בן לוי רמי
 כתיב 21 וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתה וכתוב 22 עני ורוכב על חמור זכו עם ענני שמיא לא זכו עני רוכב
 על חמור אמר ליה שבור מלכא לשמואל אמריתו משיח על חמרא אתי אישר ליה סוסיא 20 ברקא דאית לי
 אמר ליה מי אית לך בר חויר גווי ר' יהושע בן לוי אשכח לאליהו דהוי קיימי אפיתחא דמערתא דרבי שמעון
 בן יוחאי אמר ליה אתינא לעלמא דאתי אמר ליה אם ירצה אדון הזה אמר רבי יהושע בן לוי שנים ראיתי וקול ג'
 שמעתי אמר ליה אימת אתי משיח אמר ליה זיל שיליה לדידיה והיבא יתיב אפיתחא 21 דקרתא ומאי סימניה
 יתיב ביני ענני סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זימנא איהו שרי חד ואסיר חד אמר דילמא מבעינא דלא
 איעכב אול לגביה אמר ליה שלום עליך רבי ומורי אמר ליה שלום עליך בר ליואי א"ל לאימת אתי מר א"ל
 היום אתא לגבי אליהו א"ל מאי אמר לך א"ל שלום עליך בר ליואי א"ל אבטחך לך ולאבך לעלמא דאתי
 א"ל שקורי קא שקר בי דאמר לי היום אתינא ולא אתא א"ל הכי אמר לך 23 היום אם בקולו תשמעו שאלו
 תלמידיו את רבי יוסי בן קיסמא אימתי בן דוד בא אמר מתיירא אני שמא תבקשו ממני אות אמרו לו אין אנו
 מבקשין ממך אות א"ל לכשיפול השער הזה ויבנה ויפול ויפול ואין מספיקין לבנותו עד שבן דוד בא אמרו
 לו רבינו תן לנו אות אמר להם ולא כך אמרתם לי שאין אתם מבקשין ממני אות אמרו לו ואף על פי כן
 אמר להם אם כך יהפכו מי מערת פמיים לדם ונהפכו לדם בשעת פטירתו אמר להן העמיקו לי ארוני
 שאין

כמו (ישעיה י) כמקום נוסק וכמו (שם נל) יאלכס סס. רוח המקום
 נוקצת וממרכת אותן עם החרות הצלות שאף הוא ממכוין להשמדם:
 יירשו ארץ. היינו גאלוה: עם ענני שמיא כבר אינש אפי. במהירות:
 וכפי עני ורובע על החמור. כעני הצל על חמורו צעלות: סוסי

צדקה. סוס מסוקו ו ומכוון ונאה
 שיש לי דגנאי הוא שיצא על חמור.
 מלגלג היה. ל"א סוסיא צדקה סוס
 צדוק לרוץ: צר חוור גווי. כלום
 יש לך סוס צר מאה גווינן שחמור
 שלו כן הוא. צמלמל צעלמל דמיי: חויר.
 מאה צלשון פרסי: האדון
 הוה. שכינה היתה עמהס: קול
 שלשה. דשכינה הוה צהדייסי:
 לדידיה. למשיח: צפתחא (ד) דקרחא.

נראה למורי לא צפתח העירט ממס
 אלא גן עדן הוא כנגד כל העולם
 וקאמר ליה דצדמו 74 של גן עדן
 שכנגד פתח העירט משיח שרוי:
 סוצלי חלאים. מנוגעיס והוא נמי
 מנוגע דכתיב (ישעיה ג) והוא מחולל
 מפשעינו וכתיב (שם) תלינו הוא
 נשא: ונוסו. מי שיש לו חרע
 וחמש נגעיס: אסרי לכו ושרו צדחא
 זימנא. מתירין כל נגיעתן ציחד
 ומקמיין אותן ומוזיין וקושרין אותן:
 ואיסו. משיח: שרי חד. נגע
 ומקנחו וקושרו ואח"כ ממיר האחר.

ועושה כן ואינו ממיר שני נגעיס יחד
 דסצר אי צעי לי ללאת וליגלל את
 ישראל לא איתעכב כתי קשרית שני
 נגעיס: אמר ליה. ר' יהושע למשיח
 לאימת אחי מר אמר ליה הוסי:
 אצתקך לך ולאציד ועולם הצל. דלי
 לאו לדיקים גמורין אתם לא היה
 יהיב לך שלמא ולא היה מדכר שמייה
 לחנוך: הוסי אס צקולו. של הקציה
 תשמעו: השער הוה. של עיר רומי
 שצער רומי היה אותו שער: ואין
 מספיקין לנטוהו. פעס שליטי: מי
 פמיים. שירדן נוצע מוננו דמניח
 צצכרות (דף קה) ירדן וילא מעמרת
 פמיים ונפרס התם שפיר: העמיקו
 ארוני. עשו לי קצר צקרקע עמוק:
 שאין

כמו (ישעיה י) כמקום נוסק וכמו (שם נל) יאלכס סס. רוח המקום
 נוקצת וממרכת אותן עם החרות הצלות שאף הוא ממכוין להשמדם:
 יירשו ארץ. היינו גאלוה: עם ענני שמיא כבר אינש אפי. במהירות:
 וכפי עני ורובע על החמור. כעני הצל על חמורו צעלות: סוסי

צדקה. סוס מסוקו ו ומכוון ונאה
 שיש לי דגנאי הוא שיצא על חמור.
 מלגלג היה. ל"א סוסיא צדקה סוס
 צדוק לרוץ: צר חוור גווי. כלום
 יש לך סוס צר מאה גווינן שחמור
 שלו כן הוא. צמלמל צעלמל דמיי: חויר.
 מאה צלשון פרסי: האדון
 הוה. שכינה היתה עמהס: קול
 שלשה. דשכינה הוה צהדייסי:
 לדידיה. למשיח: צפתחא (ד) דקרחא.

(א) [ג'ל אלוהו], (ב) חמינה
 י. עיש וי"ט, (ג) עין
 רש"ל חמ"א, (ד) שבת קל"ג.
 ע"ש, (ה) שבת קל"ג,
 (ו) והצמח"ס פתחי תהלות
 ממת עניס וכן בטור י"ד
 סי רמו איתא ישראל וכליל
 לנפון ושביה צדקה ודלא
 כמ"ס רש"ל חמ"א שנתק
 בזה טובא דביה עד שילא
 שופטים מישראל וכו' ע"ש
 בנס לנטוחא שניה עדס
 נאמניס חמ"ב"ס וטור אחי
 לפת"ח, (ז) גי' הערן
 גלוי דלפני פי סריס
 וטורי השרס, (ח) [עין
 בשי"י הדבא וי' בשי"י
 דע"ו]. ד"ה מי צבאג וכו'
 צבאג לטון פרס משוחב כמו
 סוסי צבאג בתלך ע"ש,
 (ט) [לעיל א"ל,
 (י) כמ"ס: מ"ד עובדי ע"ו,
 (יא) כמ"ס: שופטי אומות
 (יב) ויגוין, שר"ל,
 (יג) ג'ל דומי, (יד) כמ"ס:
 רומי,

הגהות הגר"א
 [א] גבי צפתחא דקרחא.
 נמחא מינן דקרחא וי"ב
 דרומי: [ב] רש"י ד"ה
 משפטיך כמו (צפניה א)
 נמחא צפניה ג:

הגהות מהר"ב
 רגישבורג
 [א] גבי צפתחא דקרחא וי"ב
 חוליס צממרות וכל
 הענישות הסר ל"א:

מוסף רש"י
 אי בטלי יהירי.
 ישראל ממייהיס צבולות
 ונמלצוסי יהוים כפריס
 הללו, בטלי אמנושי.
 ינטלו מסמיס ומדיס
 המשיחיס אותם (שבת
 קל"ט). אי בטלי דיני.
 רשעיס מישראל שמתן
 דין, בטלי. מעל ישראל,
 גזירפטי. נושאי שפטי,
 עובדי כוכבים (סו"ס).
 סיגך. הס גפי הרוח
 שמגליו עמון, לטון שניה
 מלח, ואחר כך ואסיר
 כל צדייק, אלו אותם
 המצדלים שונאי ישראל
 מן הקי"ה צמקיס
 ובצמח"ס (סו"ס).

19. למעני למעני אעשה כי איך יקל וכבודי לאחר לא אתן: ישיעיהו מח יא
 20. הקטן ויהי לאלף והצעיר לגוי עצום אני? בעתה אחישנה: ישיעיהו ס כ כ
 21. תוה היות בחזון ליליא וארו עם ענני שמיא
 כבר אגש אתה הוה ועד עתיק ומיאי מטה וקדמויה הקרובה: דינאל ז י
 22. גילי מאד בת ציון הריעו בת ירושלם הזה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא עני ורכב על חמור וצל עירך בן אנתונו: וכריה ט ט
 23. כי הוא אלהינו ואנחנו עם מרעיתו וצאן ידו דיוס אם בקלו תשמעו: תהלים צ ז